

Paraların "En Büyüğü"

Fotoğraftaki taşın ne işe yaradığını tahmin edebilirsiniz? Bu, bir çeşit para. Ağırlığı, yalnızca beş ton kadar!

Pasifik Okyanusu'nun güneyindeki Yap Adası, dev taş paralarıyla ünlenmiş. Yaplılar, bu taş paralara "rai" adını veriyorlar. Çok değil, günümüzden 100 yıl öncesine kadar rai hâlâ kullanılıyordu. Bu paralar, Yap'a yaklaşık 400 kilometre uzaklıktaki Palau adlı bir başka adadaki taşlardan yapılıyordu. Rai yapmak için, bir grup erkek, büyük bir kanoya Palau'ya yelken açılıyordu. Zorlu bir

yolculuğun sonunda adaya vardıklarında, Palau Adası'nın şefinden, adadaki taş ocağını kullanmak için izin istiyorlardı. Bu izin karşılığında, kimi zaman aylarca şef için çalışmaları gerekebiliyordu. Yaplılar, balina dişi ve deniz kabuklarından aletleriyle taşı kesip şekillendiriyorlardı. Bu da aylarca sürebiliyordu. Taş paralar, yine kanolarla Yap'a taşınıyordu. Dönüş yolunda da

türlü serüvenler atlatıldığını söylememize sanırız gerek yok.

Tıpkı elmas ya da zümrüt gibi değerli taşlarda olduğu gibi, rai de, taşın güzelliğine, işçiliğine, biçimine ve büyüklüğüne göre değer kazanıyordu. Ünlü bir denizci tarafından adaya

getirildiyse, taşı getirmek pahasına birçok serüven atlatıldıysa, taşın değeri daha da artıyordu.

Rai, yiyecek satın almak ya da çalışanların ücretini ödemek için kullanılabilirdi. Yeni çocuk sahibi olan bir aileye armağan olarak verilebilir ya da çatışma zamanında müttefik kazanmak için güvence olarak gösterilebilirdi. Zenginlik göstergesiydi.

Rai'ler genellikle "taş bankası" olarak adlandırılan patikalarda ya da toplantı yapılan yapıların önünde durur ve yerinden oynatılmazdı. Ancak, hangi taş paranın kime ait olduğu herkesçe bilinirdi. El değiştirdikten sonra bile genellikle hiç yerinden oynatılmazdı. Her rai'nin, daha önceki sahiplerinin kimler olduğunu gösteren bir belgesi vardı. Taş, el değiştirdiğinde bu belge de yeni sahibine aktarılırdı.

Bugün Yap Adası'nda para birimi olarak dolar kullanılıyor. Adada 1000 kadar rai bulunuyor ve taş paralar eski gelenekleri yaşatmak adına, yalnızca törensel amaçlarla kullanılıyor.

Kaç Çeşit Para Var?

Her ülkenin para birimi farklı. Ama paraların biçimi ve yapımlarında kullanılan malzemeler aşağı yukarı her ülkede aynı. Metal paraların geçmişi çok eskilere dayanıyor. Geçmiş dönemlerde bazı insan toplulukları para yerine çok başka nesneler kullanabiliyorlardı. Örneğin, üzeri boyanmış deniz kabukları, pişmiş topraktan yapılmış boncuklar ya da metal külçeler gibi. Geçmişte, ya da düş ürünü bir ülkede yaşadığınızı düşünün. Ülkenizin para birimi ne olurdu? Paranızı ne tür malzemelerden yapardınız?

